

en samling af handlinger, der nok støtter sig til hinanden, men som ikke er blevet nogen samlet helhed. Det skal blive interessant at følge den videre udvikling af dette store projekt, der ikke i det foreliggende bind har opfyldt anmelderens måske for højt spændte forventninger.

C. Rise Hansen

Træskoslaget ved Køge

E. O. A. HEDEGAARD: KRIGEN PÅ SJÆLLAND 1807. *Poul A. Andersens forlag, Helsingør 1970. 158 s. med mange billeder og 3 kortskitser. 40 kr. plus moms.*

Det skal indrømmes, at det er et bedrøveligt kapitel i Danmarks krigshistorie, den energiske forfatter, premierløjtnant Hedegaard har besluttet at tage op. Han har ikke villet fortælle historien om Københavns belejring endnu engang, og det forstår man så godt, når man tænker på den udførlige litteratur herom. Han har i stedet for koncentreret sig om de begivenheder, der udspillede sig på Sjælland i forbindelse med belejringen, det vil sige de sjællandske landeværnsbataljoners kamp mod dele af den engelske besættelsesmagt i august 1807.

De sjællandske krigsbegivenheder har været fortalt før, især af J. von Ræder og H. J. Blom, begge officerer. Deres skildringer udkom i 1845 i den anførte rækkefølge. Siden er de samme begivenheder blevet aktmæssigt belyst gennem C. Th. Sørensens kildesamling: Meddelelser fra Krigsarkiverne, bindene II–III, Kbh. 1885–88. Andet primært arkivstof har også kunnet drages ind i skildringen, således at forudsætningerne for en revideret fremstilling af handlingsforløbet må siges at have været tilstede.

Der er også kommet en relativ fyldig skildring ud af det. Men det forekommer rigtignok anmelderen, at det mest er udenomsstoffet, der optager pladsen. Der er således en forholdsvis lang biografi af det sjællandske forsvars leder, general Castenschiold, der egentlig forekommer ret irrelevant i denne sammenhæng. Den kunne have været kogt ned til, at Castenschiold var uegnet til sin kommando, da han var for gammel (72 år), uerfaren i felten og ensidig i sin uddannelse (kavalleriofficer). Men det gør Hedegaard ikke, for Castenschiold er i forfatterens øjne blevet en slags helt. Til gengæld må generalens energiske medarbejder generalmajor Oxholm nøjes med en biografi, der er indskrænket til en billedtekst.

Som rimeligt er, lægges der op til en skildring af landeværnets udvikling fra dets oprettelse den 19. jan. 1801. Herunder falder der indledningsvis (s. 38) nogle højst besynderlige bemærkninger om dansk hærvesen, som synes at antyde, at den fremadskridende fordanskning af hæren i slutningen af 1700-årene helt er gået forfatteren forbi. Der indførtes som bekendt dansk kommandosprog allerede i 1772. Dette er dog mindre mærkværdigt, når der i noterne henvises til et værk af A. Larsen om Kalmarkrigen fra 1889. Må det være tilladt i ste-

det at henvise til den solide Rochstroh, der konkluderer, at »fra 1804 var hæren, enkelte afdelinger undtaget, udelukkende national, udskreven«. Samtidig er vel hermed også bemærkningen (s. 10) om mere eller mindre anløbne individer selv blandt de højeste officerer manet i jorden. Denne kan måske i nogen grad dække den støvlet-tid, P. F. Rist skrev om i 1889 og hvortil der henvises, men den hører ikke hjemme i 1807.

Det havde været interessant at få en grundig gennemgang af landeværnets uddannelse i perioden 1801–07. Heri svigtes vi dog ganske, idet vi blot hører om de bekendtgørelser fra 1801, der allerede er almen kendte fra trykte kilder. Så følger der en kritik af landeværnets bevæbning, som efter anmelderens mening skyder langt over målet. Det går således hårdt ud over landeværnsgevær m/1801. Kritiken er imidlertid baseret på et meget spinkelt grundlag og ikke uden alvorlige fejl. Det er således misforstået at tro (s. 45), at forladegeværer med cylindrisk (× konisk) fænghul fik fængkrudt fra flaske eller horn. Man havde allerede på dette tidspunkt benyttet papirpatroner i over 100 år, og fra dem udhældtes der først krudt på panden inden resten af krudtet benyttedes som ladning. Det var kun jægyptropperne, der benyttede krudt-flaske eller -horn, da de skulle kunne variere ladningens størrelse. Hertil kan så føjes, at det blot var infanterimusket m/1794, der havde det moderne koniske fænghul, der senere opgaves igen, men både gevær m/1774 og 1791 var i rigelig mængde i brug i liniehæren i 1807. Der er ingen forargelse behov p. g. a. landeværnsgevær m/1801, hvoraf der fremstilledes godt 10.000 stk.

Det fremgår da også af Hedegaards videre fremstilling, at landeværnets største problem ikke var våbnenes gammeldags konstruktion, men manglen på dem. Her skjuler sig et interessant spørgsmål, da der stod i forordningen af 1801, at våbnene skulle opbevares i garnisonsstederne, hvad der for den sjællandske øgruppe ville sige Køge, Næstved, Korsør, Roskilde og Slagelse, når der ses bort fra København og Kronborg, der snart isoleredes fra det øvrige Sjælland. Kronprinsen mente endog i 1801, at våbnene skulle opbevares ved hvert kompagnis alarmplads, hvilket må siges at være rimeligt ikke mindst af hensyn til forsvaret af Lolland-Falster og Møen. Det havde været en undersøgelse værd at få konstateret, hvordan den nævnte mangel er opstået, og hvormeget der har været om den. Hedegaard kan formodentlig ikke mene, at landeværnets ca. 5.000 mand ved Køge kun har rådet over de 2.634 regulære militærgeværer, som det lykkedes at få ud fra København. Hvis ikke, har han undladt at tage et vigtigt problem op. Sagen er da også, at det kan konstateres, at der udleveredes 3.223 geværer til det sjællandske landeværn i 1801, og deraf returneredes til Københavns arsenal tilsyneladende kun een bataljons våben (højst 600 stk.). Når hertil lægges de våben, som det rent faktisk lykkedes at få ud fra København inden belejringen, nemlig 2.634 geværer, så må man vel undre sig over den så meget omtalte musketmangel. Til 11 fuldtallige landeværnsbataljoner skulle der nemlig efter arsenalets målestok bruges ialt 5.280 geværer. Har landeværnsgeværene været forsømt ude i kompagnierne, har de været indsendt til reparation i København eller hvad? Det er kedeligt, at vi intet svar får herpå.

Trods flere nedsættende bemærkninger om hvervede tropper må Hedegaard dog konstatere, at de engelske styrker var det sjællandske landeværn taktisk langt overlegent – og deri har han så sandelig ret. Det er imidlertid at falde i den modsatte grøft, når han (s. 68) vil give læseren det indtryk, at landeværnet var et mere eller mindre tilfældigt sammenskrab af bønder. Det var der jo ikke tale om. Det bestod af hjemsendt udtjent mandskab fra liniehæren; hvorfor det en gang havde været hele uddannelsen igennem. Det var ældre folk bevares, og de var kommet noget på afstand af soldaterlivet. Men havde der ikke været en tidligere militær skoling at bygge på, havde enhver taktisk optræden med landeværnet simpelthen været umulig ved Køge. Det er således ikke i mangel på uddannelse alene, at man skal søge grunden til nederlaget ved Køge den 29. august 1807.

Forfatteren fremhæver med rette, at landeværnet led meget af dårlig disciplin, og det lige fra de første mønstringer. Dette synes især at have præget mandskabet fra de sydlige øer, påvirket af folkenes ønske om at forsvare deres egen, truede hjemstavn. Den bedste modvægt imod dårlig moral i en militær afdeling, har altid været et talstærkt og veluddannet befalingsmandskorps. Det havde været interessant at få at vide, hvor mange befalingsmænd, der deltog i landeværnets bedrøvelige kamp ved Køge. Herved havde vi måske hørt noget nyt og væsentligt om emnet. Desværre oplyses vi kun om forordningens ordlyd fra 1801, hvorefter hvert kompagni (150 md). skulle have 3 officerer og 12 underofficerer.

Det er indlysende, at englænderne omkring København ønskede at udslette den trusel i ryggen, som de måtte mene, at Castenschiolds landeværnsstyrker betød. Uheldigt for vor general var det unægteligt, at denne opgave blev lagt i hænderne på en mand som Wellesley (den senere Wellington). Men det var dog helt Castenschiolds egen fejl, at han lod det komme til kamp i en så ufordelagtig position og på et altfor tidligt tidspunkt. Castenschiolds energi og gode holdning både før, under og efter slaget kan ikke udviske indtrykket af en mand, der ikke var sin opgave voksen. Det er derfor svært for anmelderen at se nogen anledning til at give ham (og Oxholm) en mere fremskudt plads i dansk krigshistorie, således som forfatteren foreslår.

Selve slaget ved Køge den 29. august er meget udførligt og godt beskrevet ved hjælp af stort set kendte, trykte kilder. Udfaldet var højst bedrøveligt, idet der faldt ca. 150 mand, medens ca. 1160 mand gjordes til fanger. De sidste havde nær måttet friste en sørgelig skæbne, idet englænderne truede med at sende dem til fangeskibene i deres hjemland. Så galt gik det heldigvis ikke, men truslen kan såmænd have været drøj nok. Efter Københavns kapitulation blev fangerne hjemsendt.

Der må naturligvis stilles samme krav til krigshistorisk forskning som til andre historiske forskningsgrene. Det betyder blandt andet, at historieskrivningen må baseres på studiet af primære kilder og/eller på de bedst funderede fremstillinger. I det foreliggende arbejde er der som påpeget syndet en del imod dette princip. Heller ikke alt billedmaterialet er lige velvalgt, således er f. eks.

forsidebilledet meget langtfra samtidigt. Når der alligevel er kommet en anmeldelsesværdig bog ud af det, skyldes det først og fremmest forfatterens ildhu og gode fremstillingsevne.

F. Askgaard

Krigen 1864

DEN ANDEN SLESVIGSKE KRIG I POLITISK OG KRIGSHISTORISK BELYSNING, AF SVEND BJÖRKE (OBERST), HENNING KIÆR (KOMMANDØRKAPTJEN) OG J. W. GORDON NORRIE (MAJOR), *Strubes forlag, København 1968. 480 sider med 54 planer, 97,15 kr., senere nedsat til 24,75 kr.*

Da oberstløjtnant Jens Johansen i 1938 udgav bogen: Hæren ved Danevirke 1864, der var 2 bind af hans trilogi om krigen, motiverede han sit værk med, at Generalstabens grundlæggende arbejde om samme emne (fra 1890) havde været hæmmet af hensynet til endnu levende personer. Desuden var der iflg. forfatteren kommet meget nyt kildestof til, således at der var al grund til at bearbejde emnet påny. En lignende grund har ikke foreligget for ovennævnte tre forfattere. De har fortalt historien om 1864 p. g. a. 100-årsjubilæet, og det er jo en noget anden sag. Her burde meningen være at skrive en letlæselig bog, der kunne indføre et bredt publikum i denne væsentlige, historiske begivenhed. Efter anmelderens mening er dette ikke lykkedes i synderlig grad.

Når det er glippet for de tre militære forfattere at skrive en rigtig og rimelig jubilæumsbog, hænger det blandt andet sammen med, at oberst Björke har sprængt en naturlig begrænsning for fremstillingen. Den 88 siders lange, politiske indledning virker, hvor velskrevet den end er, meget trættende og uvedkommende. Det samme gælder til en vis grad den 27 siders gennemgang af befæstningsanlæggene, der begynder med Thyra Danebod. Det er overalt tydeligt, at der har manglet en hovedredaktør til at holde de ivrige specialister i tømme.

Det er anmelderen velbekendt, at de tre forfattere har brugt megen energi på at gennemarbejde det store, primære kildemateriale. Det er derfor en skam, at de har fortsat deres militære forgængeres uvane med at udelade enhver kildeangivelse. Det er en misforståelse at tro, at en fremstilling bliver mere populær af det. Forfatterne har derved forspildt en mulighed for at gøre bogen til en landvinding i så henseende. Og læseren føler sig svigtet i den forstand, at han holdes i uvidenhed om, hvorvidt fremstillingen byder på noget nyt.

Når man læser den digre bog, kommer man mest af alt til at tænke på en omhyggelig genfortælling. Om alle detaljerne har været nævnt i tidligere fremstillinger, er det næppe ulejligheden værd at efterforske. Derimod kan man ikke undgå at bemærke, at flere af afsnittene har en tydelig tendens, der går i retning af at lægge et større ansvar for krigens skæve gang på politikerne end hidtil. Oberst Björke hæfter sig således stærkt ved mellemkrigstidens manglende militære forberedelser på fæstningsvæsenets område, og major Norrie sekunder ham i afsnittene vedrørende hærvesenet. Herved svækkes de to forfatters kriti-